

профилактики употребления наркотических веществ подростками группы риска в учебно-воспитательный процесс и приведены результаты эффективности подготовки педагогических кадров, как одного из основных факторов успешности профилактической программы, реализованной в системе школьного образования.

Ключевые слова: система профилактики, педагогические кадры, учебно-воспитательный процесс, подростки группы риска.

Litvinova N. Preparing teachers to the introduction of the system of prevention of drug use in adolescents at risk of educational and training activities of the school

The article is an analysis of the problem of early drug use children and adolescents, the author describes his own experience on the organization and implementation of the comprehensive prevention of drug use in adolescents at risk the educational process and the results of the effectiveness of teacher training as one of the key success factors of preventive programs implemented in the school system. Training of specialists to conduct preventive work should be directed to the solution of two groups of tasks: educational (awareness of teachers of personal responsibility for health and safety of students, the formation of readiness to participate directly in the process of teaching prevention) and education (formation of ideas about various aspects of drug abuse minors). Work with teaching staff was to develop classes that affect the problem of early prevention of drug addiction, seminars, coaching and organization consulting often.

Key words: system of prevention, teaching staff, teaching process, teens at risk.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2013 р.

Прийнято до друку 25.10.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Харченко С. Я.

УДК 373.091.12:36-051

О. М. Терновець

**ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ ПРОФІЛАКТИКИ
СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ**

Аналіз сучасного стану профілактики соціального сирітства в діяльності соціального педагога загальноосвітньої школи свідчать про відсутність ґрунтовних досліджень, присвячених системі роботи соціального педагога навчально-виховної установи з недопущення та попередження появи соціальних сиріт, як наслідок цього – переважно

низький рівень соціально-педагогічної діяльності школи щодо профілактики соціального сирітства. Подібний висновок став підставою для припущення про те, що досягти ефективності в профілактиці соціального сирітства можна лише за умови організації соціально-педагогічної діяльності школи як системи, що передбачає застосування системного підходу як методологічної основи.

Таким чином, мета нашої статті – наукове обґрунтування та характеристика компонентів системи профілактики соціального сирітства в загальноосвітній школі.

Підґрунтям нашого дослідження виступають О. Безпалько, І. Галатир, І. Маркіна, І. Зверева, Н. Калантай, А. Капська, В. Лобатюк, В. Лопатіна, Л. Мардахаєв, Л. Оліференко, Р. Овчарова, І. Осипова, Н. Сорокіна, С. Харченко), у яких профілактична діяльність виокремлюється як один із головних напрямів соціально-педагогічної теорії та практики.

Обґрунтовуючи необхідність системного підходу до профілактики соціального сирітства в умовах загальноосвітньої школи, розглянемо сутність та зміст поняття «система».

«Системний бум», який почався в 50-60-ті роки ХХ ст., не тільки не зменшив, але навіть збільшив неоднозначність тлумачення поняття система, оскільки термін «система» став застосовуватися занадто широко (система охорони здоров'я, система освіти, нервова система, сонячна система тощо).

І сьогодні термін «система» уживається в багатьох значеннях, існує кілька десятків визначень цього поняття. Зокрема, під системою розуміється:

- комплекс елементів, що перебувають у взаємодії (Л. Берталанфі);
- щось таке, що може змінюватися з часом, будь-яка сукупність змінних, властивих реальній логіці (Р. Ешбі);
- безліч елементів разом з їхніми відносинами (І. Міллер) [9].

Отже, єдиного визначення поняття «система» на сьогодні немає. Проте для більшості дослідників система – це множина взаємопов'язаних елементів, що створюють певну цілісність [6]. Тому й основні властивості системи проявляються через цілісність, взаємодію й взаємозалежність елементів; процесів перетворення речовини, енергії й інформації; функціональність, структуру, зв'язки, зовнішнє середовище та ін. [7].

Таким чином, під системою в межах нашого дослідження будемо розуміти *множину взаємопов'язаних елементів, яка відокремлена від середовища і, водночас, взаємодіє з ним як ціле* [8, с. 206].

Оскільки наше дослідження має соціально-педагогічний характер, то для обґрунтування системи профілактики соціального сирітства в ЗОШ необхідне з'ясування ще й таких понять, як педагогічна система,

соціально-педагогічна система та загальноосвітня школа як соціально-педагогічна система.

У спеціальній літературі термін «педагогічна система» уживається неоднозначно. Н. Кузьміна вважає, що педагогічна система – це безліч взаємозалежних структурних і функціональних компонентів, підлеглих цілям виховання та навчання підростаючих поколінь і дорослих людей [10], а В. Безпалько стверджує, що педагогічна система – це сукупність необхідних і достатніх елементів, що характеризують сутність явища педагогічної дійсності (вихователь і вихованець як суб'єкти педагогічного процесу, мета, зміст, способи (форми, методи, засоби) тощо [2].

Цілком поділяючи погляди науковців на *педагогічну систему*, ми все ж таки зупиняємося на трактуванні її як *множини взаємопов'язаних елементів, об'єднаних в єдине ціле освітньо-виховною метою*.

Не зважаючи на те, що в соціальній педагогіці існує велике розмаїття класифікацій, визначень структури, принципів соціально-педагогічної системи тощо, трактувань самого терміна «соціально-педагогічна система» існує небагато. Для нашого дослідження найбільш влучним є визначення, надане А. Вороніним: *соціально-педагогічна система* – це постійно функціонуючий взаємозв'язок і соціально-педагогічна взаємодія компонентів (суб'єкта, об'єкта, соціальних груп, механізмів взаємодії), яка відображає особливості існування даної системи в часі й в умовах реальної соціальної дійсності (освітньої установи, родини, центру), забезпечуючи їхню єдність і узгодженість у соціально-педагогічній діяльності, що сприяють саморозвитку (компонентів, механізму функціонування й системи в цілому) і спрямована на досягнення певної мети [3].

Виражаючись більш стисло, та враховуючи надані нами вище визначення системи та педагогічної системи, *соціально-педагогічна система* – це множина взаємопов'язаних елементів, об'єднаних в єдине ціле соціально-педагогічною метою. Соціально-педагогічна мета ширше за педагогічну, адже крім освітньо-виховних цілей включає й соціальну.

Таким чином, можемо стверджувати, що *загальноосвітня школа* є відкритою соціально-педагогічною системою, яка представлена сукупністю чітких системотвірних чинників, умов функціонування, структурних і функціональних компонентів та покликана на допомогу суб'єктам соціально-педагогічної діяльності (насамперед, учням та їхнім батькам).

Системотвірними чинники виступають мета і результат діяльності; умовами функціонування – соціально-педагогічні і тимчасові умови; структурними компонентами – об'єкт, суб'єкт, зміст, засоби, форми і методи соціально-педагогічної діяльності; функціональними компонентами – аналіз, планування, організація, контроль, регулювання і коригування соціально-педагогічної діяльності.

Отже, тепер можемо безпосередньо перейти до характеристики *системи профілактики соціального сирітства в загальноосвітньому закладі*, що представляє собою множину взаємопов'язаних і взаємозумовлених компонентів: ціннісно-орієнтаційного, об'єкт-суб'єктного, змістовного, технологічного та результативного, об'єднаних метою попередження і подолання явища соціального сирітства.

Ціннісно-орієнтаційний, компонент відображає сукупність мети, завдань та принципів системи профілактики соціального сирітства в ЗОШ.

Метою системи є попередження і подолання явища соціального сирітства за допомогою соціальних, педагогічних, психологічних та соціально-педагогічних засобів.

Для досягнення даної мети необхідно виконання ряду кроків, що відбивають *завдання* системи. Провідними серед них є наступні:

1. Підготовка соціального педагога до профілактики соціального сирітства.

2. Оволодіння педагогічним колективом школи сучасними соціально-педагогічними знаннями та технологіями профілактики соціального сирітства.

3. Формування у соціального педагога та педагогічного колективу школи, учнів та їх батьків усвідомлення власної відповідальності за здійснення профілактичної роботи.

4. Раннє виявлення неблагополучних сімей та дітей „групи ризику”.

5. Підвищення рівня соціальної адаптації та інтеграції дітей-соціальних сиріт.

6. Створення сприятливих умов для розвитку учнів загальноосвітнього закладу з метою попередження виникнення складних життєвих ситуацій шляхом роз'яснення батькам та учням сутності й змісту явища соціального сирітства та його впливу на подальшу життєдіяльність особистості.

До принципів системи відносимо: принцип конфіденційності, принцип гуманістичних колективістських відносин між суб'єктами соціально-педагогічного процесу, принцип єдності особистісно-діяльнісного та суспільно-державного підходів до профілактики соціального сирітства, принцип цілеспрямованості, принцип компетентності кадрів.

Другий, **об'єкт-суб'єктний, компонент** відображає взаємозв'язок об'єкта з суб'єктами профілактичної діяльності, а також різних інститутів соціалізації дитини та соціального середовища.

Об'єктом системи виступають діти-соціальні сироти – учні ЗОШ віком від 12 до 18 років, що навчаються в 5-11 класах та за віковою періодизацією таких учених, як Л. Виготський, Е. Еріксон, Г. Крайг, Б. Ліхачов, Д. Ельконін, А. Реан відповідають підлітковому та юнацькому віку.

Наступний, **змістовний, компонент** – відбиває загальний сенс та основні напрями соціально-педагогічної роботи, спрямованої на профілактику соціального сирітства.

Основними складниками соціально-педагогічної роботи з профілактики соціального сирітства ми визначили наступні: 1) підготовка соціального педагога до профілактики соціального сирітства, 2) робота соціального педагога з педагогічним колективом школи, 3) робота соціального педагога з батьками, 4) робота соціального педагога з учнями.

До змісту *підготовки соціального педагога* загальноосвітнього закладу щодо здійснення профілактичної роботи з дітьми-соціальними сиротами ми відносимо *формування науково-теоретичних знань, практичних умінь та психологічних якостей*, розкритих нами вище при характеристиці суб'єкту як компоненту системи соціально-педагогічної профілактики соціального сирітства в загальноосвітньому закладі.

Підготовку соціального педагога до профілактичної діяльності доцільно здійснювати на двох рівнях:

- спеціальна підготовка працюючих соціальних педагогів на базі школи;
- фахова підготовка майбутніх соціальних педагогів на базі вищого навчального закладу.

Основною організаційною формою *спеціальної підготовки працюючих соціальних педагогів* на базі школи може стати Центр підготовки соціальних педагогів до профілактичної роботи з недопущення появи соціальних сиріт; *фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів на базі вищого навчального закладу* – навчальний курс для студентів напряму підготовки «Соціальна педагогіка» «Підготовка соціального педагога до превентивної роботи в школі».

Другий складник змістовного компоненту системи профілактики соціального сирітства в ЗОШ – *робота соціального педагога з педагогічним колективом школи*. Основними напрямками роботи з педагогічним колективом як суб'єктом профілактичної роботи визначаємо наступні:

1) формування (або покращення) *знань* з історії розвитку проблеми соціального сирітства; міжнародних та вітчизняних нормативно-правових документів, які регулюють захист дітей-соціальних сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; особливостей педагогічної діяльності з учнями – дітьми «групи ризику», дітьми, позбавленими батьківського піклування, дітьми які знаходяться в складних життєвих обставинах, соціальними сиротами; технологій недопущення появи соціальних сиріт;

2) формування (покращення) комплексу *професійних умінь* педагогів (гностичні, проєктувальні, комунікативні, аналітичні, прогностичні, організаторські, перцептивні, рефлексивні, психотехнічні);

3) формування певних *особистісних якостей* представників

педагогічного колективу освітнього закладу (гуманістичні, психоаналітичні, педагогічні, морально-етичні, комунікативні, перцептивні та соціально-перцептивні, соціально-організаторські).

Третім складником змістовного компоненту системи було визначено роботу соціального педагога з батьками, що виступають опосередкованим суб'єктом превентивної діяльності. Для цього ми виокремили три основні напрями соціально-педагогічної роботи з батьками: діагностично-просвітницький, особистісно-психологічний і діяльнісний.

Діагностично-просвітницький напрям включає в себе:

- виявлення батьків «групи ризику» (схильних до зловживанням алкоголем, наркотиками, психоактивними речовинами, тих, що були вихованцями дитячих будинків, інтернатів тощо);
- просвіта батьків щодо сутності, причин, чинників та закономірностей виникнення у сім'ї складних життєвих обставин (соціальне сирітство);
- залучення батьків до активної участі в заходах профілактичного характеру.

Особистісно-психологічний напрям відбиває наступний зміст:

- сприяння використанню батьками демократичного стилю виховання, загальнолюдських цінностей (любові до дитини, доброти, милосердя, емоційної чуйності, співпереживання, співчуття, альтруїзму, самоконтролю тощо, а також формування в них педагогічної культури);
- надання батькам соціально-психологічної підтримки, яка буде спрямована на створення сприятливого мікроклімату в сім'ї для запобігання виникнення складних життєвих обставин.

І нарешті, до змісту *діяльнісного напрямку* ми відносимо:

- корекцію міжособистісних відносин в сім'ї з метою недопущення порушення нервово-психічного стану учнів, і, як наслідок, появи в сім'ї дітей-соціальних сиріт;
- актуалізацію уваги батьків на роз'яснювальній профілактичній роботі з формування у дітей негативного ставлення до наркотиків і психоактивних речовин;
- допомогу батькам в організації зайнятості дитини у її вільний час.

Четвертим складником змістовного компоненту системи профілактики соціального сирітства в загальноосвітньому закладі було визначено роботу соціального педагога з учнями, який, на нашу думку є ключовим, оскільки наше дослідження присвячене соціально-педагогічній роботі з недопущення появи учнів-соціальних сиріт.

За нашими переконаннями, ефективна реалізація цього складника можлива лише за умови дотримання в роботі соціального педагога наступних напрямів: 1) діагностична робота, 2) корекційно-розвивальна робота, 3) інформаційно-просвітницька та консультативна робота.

До напрямів *діагностичної роботи* відносимо наступні:

- формування банку даних дітей «групи ризику» соціального сирітства;
- педагогічний та соціально-педагогічний моніторинг при зарахуванні дітей до школи;
- аналіз індивідуальних особливостей, рис характеру і темпераменту, здібностей, інтересів і потреби учнів;
- дослідження учнівського колективу (стан, інтереси, рейтинг предметів, потреби, перспективи) з метою психологічної, педагогічної та соціально-педагогічної допомоги учням «групи ризику» соціального сирітства.

Наступним напрямом роботи соціального педагога з учнями ми визначили *корекційно-розвивальну роботу*, зміст якої відбивають:

- корекція і формування всіх елементів навчальної діяльності від формування мотивів до конкретних операцій, умінь і навичок;
- сприяння стабілізації емоційного стану школяра;
- створення ситуацій, що призводять підлітка до успіху;
- педагогічне, психологічне та соціально-педагогічне сприяння учням в індивідуальному розвитку, саморозвитку особистості, самоактуалізації, самореалізації.

Змістом останнього, *інформаційно-просвітницького* та *консультативного*, напряму роботи соціального педагога з учнями є:

- надання соціально-правової, соціально-медичної, педагогічної, психологічної та соціально-педагогічної допомоги та підтримки учням навчального закладу;
- допомога дітям «групи ризику» соціального сирітства у встановленні взаємодії з фахівцями психологічної та правової роботи, соціальними службами, ЗМІ, благодійними фондами, реабілітаційними центрами тощо;
- надання учням інформації про чинні міжнародні та вітчизняні нормативно-правові акти, присвячені захисту прав й інтересів дітей, які знаходяться в складних життєвих обставинах.

Предметом наступного кроку проєктувальної діяльності в межах нашого дослідження стане її *технологічний компонент*.

Технологічний компонент розкриває способи реалізації розробленого нами змісту профілактики соціального сирітства, а саме: форми, методи та етапи взаємодії учасників навчально-виховного процесу в процесі превентивної діяльності.

Під *формою* профілактичної роботи будемо розуміти організаційну модель взаємодії між суб'єктами і об'єктами соціально-педагогічної діяльності, яка найбільш доцільна для досягнення мети профілактики соціального сирітства [4]; під *методом* соціально-педагогічної профілактики соціального сирітства – сукупність прийомів і способів, які використовуються соціальними педагогом та іншими суб'єктами

профілактичної діяльності для стимулювання і розвитку потенційних можливостей особистості дитини, зміни несприятливої життєвої ситуації чи розв'язання проблем сім'ї та досягнення різноманітних професійних цілей і завдань соціально-педагогічної профілактики [1, с. 69].

Погоджуючись з думкою О. Караман, з різноманітних існуючих на сьогодні в науковій літературі класифікацій форм і методів соціально-педагогічної роботи в якості провідної для даного етапу дослідження ми обираємо класифікацію форм і методів *за напрямками соціально-педагогічної роботи з дітьми-соціальними сиротами*, визначеними нами в змістовному компоненті системи [8, с. 289].

Слідуючи логіці дослідження та спираючись на розроблені складники змістовного компоненту, передусім розглянемо *форми та методи підготовки соціального педагога до профілактичної діяльності*, яку ми вирішили проводити на двох рівнях: спеціальна підготовка працюючих соціальних педагогів на базі школи та фахова підготовка майбутніх соціальних педагогів на базі вищого навчального закладу.

Оскільки підготовка соціального педагога до превентивної роботи в школі представляє собою заходи навчально-просвітницького характеру, то в нашій дослідно-експериментальній роботі будемо використовувати групи *форм*, представлені в класифікації І. Чередова [11]: *фронтальні* (заняття з усім колективом соціальних педагогів), *групові* (робота проводиться з невеликою групою), *парні* (робота організовується у постійних або змінних парах), *індивідуальні* (робота здійснюється з кожним окремим слухачем).

До найбільш оптимальних організаційних *форм підготовки* соціального педагога в межах наведених вище груп будемо відносити лекцію, семінарське заняття, спецкурс, диспут, ділову гру, конференцію, розробку та видання програм і методичних матеріалів з питань профілактичної діяльності в школі, науково-дослідну роботу тощо.

Не відступаючи від логіки дослідження, *до методів* підготовки соціального педагога до профілактичної діяльності будемо відносити загальні методи навчання та просвіти, які поділимо на дві категорії: 1) *методи навчання за дидактичною метою* (засвоєння знань, умінь та навичок з особливостей профілактичної роботи), 2) *методи за джерелами передачі й характером сприйняття інформації* (наочні методи, словесні методи, практичні методи – вправа, практична робота, практичний досвід [5]).

Наступний напрям роботи в межах нашого дослідження – *робота соціального педагога з педагогічним колективом школи* – включає наступні організаційні *форми*: лекція, бесіда, консультація, відеолекторій, ділова гра, тренінг, зустріч з фахівцями, вечір запитань та відповідей, круглий стіл.

Методи роботи з педагогічним колективом збігаються з методами підготовки соціального педагога до профілактичної роботи в школі, які нами були узагальнені вище.

Наступною досліджуваною категорією *технологічного* компоненту стануть *форми і методи роботи соціального педагога з батьками учнів*.

Форми роботи соціального педагога з батьками учнів будемо класифікувати за напрямками соціально-педагогічної діяльності: *діагностичні форми* – анкетування, тестування, спостереження, психолого-педагогічне обстеження батьків «групи ризику», поглиблене психодіагностичне обстеження, оперативне психодіагностичне обстеження; *профілактичні форми* – лекція, роз'яснювальна бесіда, інформування, диспут, тренінг, зустріч з фахівцями соціально-педагогічної роботи, круглий стіл, соціальна реклама; *реабілітаційно-корекційні методи* – бесіда, дискусія, перегляд відеофільмів, тренінг, терапевтична група, акція, фестиваль, рольова гра, релаксація, арттерапія, вправа, психодрама, соціодрама, група підтримки.

Реалізацію зазначених форм роботи ми плануємо через використання низки методів соціально-педагогічної діяльності: методи формування свідомості, організації діяльності, стимулювання і мотивації діяльності і поведінки, контролю ефективності соціально-педагогічного процесу.

Щодо *роботи соціального педагога з учнями ЗОШ*, то роботу з дітьми будемо здійснювати у *фронтальних, групових, парних та індивідуальних формах* (І. Чередова), описаних нами вище, у таких організаційних моделях: лекція, дискусія, консультація, бесіда, тренінг, ділова гра, екскурсія, клуб веселих та кмітливих, брейн-ринг, вікторина, олімпіада, турпохід, спортивне змагання, свято, акція, флеш-моб тощо [11].

Найбільш влучною класифікацією *методів*, покликаних допомогти організувати превентивну роботу з учнями ЗОШ, є класифікація О. Безпалько, оскільки саме в ній методи соціально-педагогічної роботи представлені на стику соціологічних, педагогічних, психологічних методів та методів соціальної роботи, тобто на міждисциплінарному рівні, що найбільш повно задовольняє нашим дослідницьким потребам.

Отже, до методів роботи з учнями відносимо: педагогічні методи, психологічні методи, соціологічні методи, методи соціальної роботи [2].

Стосовно третього елементу технологічного компоненту – *етапів* впровадження змісту профілактичної діяльності (послідовності кроків, які необхідні для вирішення проблеми профілактики соціального сирітства в освітньому закладі), то доцільними, на нашу думку, будуть наступні: 1) первинна діагностика соціального здоров'я учня; 2) аналіз отриманої інформації; 3) розробка програми профілактики; 4) консультування всіх учасників профілактичного процесу про шляхи і способи вирішення проблеми дитини; 5) вирішення проблеми, тобто виконання рекомендацій кожним учасником превентивної роботи; 6) оцінка (вторинна діагностика) та аналіз результатів профілактичної діяльності; 7) формулювання рекомендацій та планування подальшої роботи в цьому напрямі.

Результатом (останній компонент системи системи профілактики соціального сирітства в загальноосвітньому закладі) стане ефективне функціонування системи відстеження та раннього виявлення соціальним педагогом і педагогічним колективом школи дітей групи ризику соціального сирітства у загальноосвітніх закладах; зменшення проявів явища соціального сирітства в дослідних ЗОШ.

Таким чином, нами було представлено наукове обґрунтування, розробку та характеристику компонентів системи профілактики соціального сирітства в загальноосвітньому закладі. Встановлено, що загальноосвітня школа є відкритою соціально-педагогічною системою, яка представляє собою множину взаємопов'язаних компонентів, об'єднаних в єдине ціле соціально-педагогічною метою. Найбільш оптимальними компонентами системи профілактики соціального сирітства в загальноосвітній школі було обрано: ціннісно-орієнтаційний (мета, завдання, принципи); об'єкт-суб'єктний (об'єкт та суб'єкт); змістовний, (зміст підготовки соціального педагога, роботи з педагогічним колективом школи, роботи з батьками та учнями); технологічний (форми, методи, етапи); результативний (результат).

Список використаної літератури

1. Беспалько О. В. Соціальна педагогіка : схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Беспалько. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 208 с. **2. Беспалько В. П., Татур Ю. Г.** Системно-методическое обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки специалиста / В. П. Беспалько, Ю. Г. Татур. – М., 1989. – 144 с. **3. Воронин А. С.** Словар терминов по общей и социальной педагогике / А. С. Воронин. – Екатеринбург : ГОУ ВПО УГТУ-УПИ, 2006. – 135 с. **4. Голоухова Г. Н.** Методика и технология работы социального педагога : Учебное пособие для вузов. Поморский гос. ун-т им. М. В. Ломоносова / Г. Н. Голоухова. – Архангельск : Пресс-Принт, 2010. – 147 с. **5. Дидактика** / М. А. Данилов, Б. П. Есипов. Под общ. ред. Б. П. Есипова. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1957. – 518 с. **6. Заверико Н. В.** Теоретичні засади соціально-педагогічної технології роботи з підлітками / Н. В. Заверико // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. – № 2. – Серія 11. Соціологія. Соціальна робота. Управління. – С. 80 – 86. **7. Зимівець Н. В.** Сутність, принципи та структура соціально-педагогічних технологій формування відповідального ставлення до здоров'я в учнівської молоді. [Електронний ресурс]. Категорія : Матеріали конференції «Актуальні питання соціально-педагогічної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах» – Режим доступу : <http://www.psych.kiev.ua/> **8. Караман О. Л.** Соціально-педагогічна робота з неповнолітніми засудженими в пенітенціарних закладах України : монографія / Олена Леонідівна Караман. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. – 448 с. **9. Определение**

понятия «система» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://holism.narod.ru/Systems/3.htm> 10. Соціальна педагогіка: теорія і технології : підручник / [за ред. І. Д. Звереві]. – К : Центр навчальної літератури, 2006. – 316 с. 11. Чередов И. М. Формы учебной работы в средней школе: кн. для учителя [Текст] / И. М. Чередов. – М. : Просвещение, 1988. – 157 с.

Терновець О. М. Характеристика системи профілактики соціального сирітства в професійній діяльності соціального педагога загальноосвітньої школи

У статті визначено поняття системи, педагогічної системи, соціально-педагогічної системи та загальноосвітньої школи як соціально-педагогічна системи; розроблена авторська модель системи профілактики соціального сирітства в професійній діяльності соціального педагога ЗОШ, найбільш оптимальними компонентами якої було визначено: ціннісно-орієнтаційний (мета, завдання, принципи); об'єкт-суб'єктний (об'єкт та суб'єкт); змістовний, (зміст підготовки соціального педагога, роботи з педагогічним колективом школи, роботи з батьками та учнями); технологічний (форми, методи, етапи); результативний (результат).

Ключові слова: система, педагогічна система, соціально-педагогічна система, загальноосвітня школа як соціально-педагогічна система, компоненти соціально-педагогічної системи

Терновець О. Н. Характеристика системы профилактики социального сиротства в профессиональной деятельности социального педагога общеобразовательной школы

В статье обоснованы понятия системы, педагогической системы, социально-педагогической системы и общеобразовательная школа как социально-педагогическая система; разработана авторская модель системы профилактики социального сиротства в профессиональной деятельности социального педагога ООШ, наиболее оптимальными компонентами которой было определено: ценностно-ориентационный (цель, задачи, принципы); объект-субъектный (объект и субъект); содержательный (содержание подготовки социального педагога, работы с педагогическим коллективом школы, работы с родителями и учащимися); технологический (формы, методы, этапы); результативный (результат).

Ключевые слова: система, педагогическая система, социально-педагогическая система, общеобразовательная школа как социально-педагогическая система, компоненты социально-педагогической системы.

Ternovetz O. N. Characteristic of the system of child abandonment prevention in professional activity of a social pedagogue secondary school

The article opens up the etymology of the term „the system”, and provides a variety of definitions of the concept; the contents of definitions of pedagogical system and the socio-educational system; it is established that the public school is open the socio-educational system, which presented a set of clear systemic factors of working environment, structural and functional components and called out for help to the socially-pedagogical activity (first of all, students, and their parents); the author's model of the system for the prevention social orphanhood in the professional activity of secondary school teachers, the most optimal components of the system were identified: value-orientation (objectives, tasks, principles of the system of child abandonment prevention); object-subject (the object and the subject of preventive work); substantial (defined by the basic content aspects of preparation of a social pedagogue educational institutions, work with the pedagogical collective of school, work with parents and students, where special attention is given to students who are in the risk group social orphanhood); technological (forms, methods, stages of the prevention activities); effective (the ideal result of the work of a social pedagogue for preventing social abandonment – the effective functioning of the system of prevention in a comprehensive school).

Key words: system, educational system, social-pedagogical system of comprehensive school as a socio-pedagogical system, components of the socio-educational system.

Стаття надійшла до редакції 17.09.2013 р.

Прийнято до друку 25.10.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Караман О. Л.

УДК 37.013.42.018.262:179.2(043.3)

Я. І. Юрків

**АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ
ЖОРСТОКОГО ПОВЕДІННЯ З ДІТЬМИ У СІМ'Ї
ТА ЇХ ПРОФІЛАКТИКА**

Поняття «насильство» міцно увійшло у свідомість людини ХХІ століття. Ніхто не буде заперечувати той факт, що це явище поширене і небезпечне, щорічно близько 2 млн. дітей у віці до 14 років б'ють батьки, для багатьох подібне виховання закінчується загибеллю. Кожен з нас щодня стикається з численними свідченнями цього явища: погрозами, тиском і фізичною розправою. При численних спробах дослідити механізми цього процесу, розробити шляхи усунення його